

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Філологічний факультет

Кафедра української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО НА ЗАСІДАННІ КАФЕДРИ
Завідувачка кафедри

З. О. Митяй / _____

(протокол № ____ від _____ 2020 р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ»
для здобувачів вищої освіти

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 035.01 Філологія. Українська мова та література

Освітня програма: Філологія. Українська мова та література

Мелітополь, 2020

Розробники: В. М. Пачева – доцент, кандидат філологічних наук

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми (підпис) _____ З. О. Митяй

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Рівень вищої освіти, галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) Галузь знань: 03 Гуманітарні науки Спеціальність: 035.01 Філологія. Українська мова та література; Освітня програма: Філологія. Українська мова та література	Обов’язкова	
Блоків* – 2 у тому числі: курсова робота – навчальна практика –		Рік підготовки:	
		1-й	
		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3; самостійної роботи студента – 3		Лекції	
		30 год.	
		Практичні, семінарські	
		14 год.	
		Лабораторні	
			-
		Навчальна практика**	
		-	-
		Самостійна робота	
		46 год.	
			Вид контролю: залік

2. Мета навчальної дисципліни

Метою дисципліни є: ознайомлення із особливостями формування та розвитку слов'янських мов; розкриття наукових основ дослідження старослов'янської мови; вивчення лексики, графіки, фонетики та граматики старослов'янської мови на основі лінгвістичного аналізу старослов'янських текстів.

Основними завданнями дисципліни є: ознайомити студентів із основними поняттями славістики; дати найважливіші знання про окремі слов'янські народи, про формування літературних мов, сучасний стан слов'янських мовних груп, історію мовних явищ, важливіших рис діалектів; історію старослов'янської мови як міжнародної надетнічної літературної мови епохи середньовіччя; розкрити її фонетичні та граматичні особливості, показати багатство лексичного складу та системи словотвору першої літературної мови слов'ян. Підготувати студентів-першокурсників до сприймання й свідомого засвоєння дисциплін історико-лінгвістичного циклу.

3. Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування дисципліною:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, наукові, культурні цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(-ється).

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

4. Результати навчання:

РН 4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

РН 5. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.

РН 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

РН 8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

РН 10. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

РН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

РН 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.

РН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

5. Програма навчальної дисципліни

Блок 1. Вступ до слов'янської філології

Тема 1. Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна.

Тема 2. Етногенез слов'ян. Писемні джерела про етногенез слов'ян.

Тема 3. Праслов'янська мова.

Тема 4. Виникнення слов'янської писемності.

Тема 5. Слов'янські народи і мови.

Тема 6. Історія слов'янської філології.

Блок 2. Старослов'янська мова

Тема 7. Загальні відомості про старослов'янську мову.

Тема 8. Фонетична система старослов'янської мови другої половини IX ст.
Основні фонетичні закони.

Тема 9. Звукова система старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні.

Тема 10. Звукові процеси старослов'янської мови, засвідчені пам'ятками X-XI століть.

Тема 11. Відмінювані частини мови у старослов'янській граматиці. Іменник.

Тема 12. Займенник у старослов'янській граматиці.

Тема 13. Прикметник у старослов'янській граматиці.

Тема 14. Числівник у старослов'янській граматиці.

Тема 15. Дієслово у старослов'янській граматиці.

Тема 16. Особливості невідмінюваних частин мови. Прислівник. Загальні відомості.

Тема 17. Службові частини мови у старослов'янській граматиці.

Тема 18. Особливості синтаксичної будови старослов'янської мови.

Тема 19 Структура старослов'янської лексики. Способи формування книжно-слов'янської лексики

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	ус ьо го	у тому числі					ус ьо го	у тому числі				
		л	с	ла б	і н д	с.р .		л	с	ла б	ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Блок 1. Вступ до слов'янської філології												
Тема 1. Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна	2	2										
Тема 2. Етногенез слов'ян. Писемні джерела про етногенез слов'ян	8		2			6						
Тема 3. Праслов'янська мова	6	2				4						
Тема 4. Виникнення слов'янської писемності	10	4	2			4						
Тема 5. Слов'янські народи і мови	12	6	2			4						
Тема 6. Історія слов'янської філології	7	2				5						
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	45	16	6			23						
Блок 2. Старослов'янська мова												
Тема 7. Загальні відомості про старослов'янську мову	4	2				2						

Тема 8. Фонетична система старослов'янської мови другої половини IX ст.	4		2			2						
Тема 9. Звукова система старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні	2					2						
Тема 10. Звукові процеси старослов'янської мови, засвідчені пам'ятками X–XI століть	4	2				2						
Тема 11. Відмінювані частини мови у старослов'янській граматиці. Іменник	4	2	2									
Тема 12. Займенник у старослов'янській граматиці.	4		2			2						
Тема 13. Прикметник у старослов'янській граматиці	2					2						
Тема 14. Числівник у старослов'янській граматиці	2		2			2						
Тема 15. Дієслово у старослов'янській граматиці	4	2				2						
Тема 16. Особливості невідмінюваних частин мови. Прислівник. Загальні відомості	2					2						
Тема 17. Службові частини мови у старослов'янській граматиці	4	2				2						
Тема 18. Особливості синтаксичної будови старослов'янської мови	4	2				2						
Тема 19 Структура старослов'янської лексики. Способи формування книжно-слов'янської лексики	4	2				2						
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	45	14	8			23						
Усього	90	30	14			46						

7. Теми лекцій

№	Назва теми лекції та питання, що вивчаються	Кількість
---	---	-----------

з/п		годин
1.	<i>Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна.</i> Поняття про філологію та слов'янську філологію. Філологія як наука, її становлення та розвиток. Програма, зміст та основна проблематика курсу. Мета і предмет вивчення. Зв'язки з іншими науками. Методологія науки.	2
2.	<i>Праслов'янська мова.</i> Питання про територію праслов'янської мови та про походження слов'ян і їхніх мов. Хронологічні межі існування праслов'янської мови, періодизація її історії.	2
3.	<i>Виникнення слов'янської писемності.</i> Передумови виникнення писемності у слов'ян. Створення слов'янської писемності. Просвітницька діяльність Кирила і Мефодія. Давні слов'янські азбуки – кирилиця та глаголиця.	4
4.	<i>Слов'янські народи і мови.</i> Слов'янські народи. Основні культурні і наукові центри слов'ян. Етнічна близькість слов'янських народів. Слов'янські мови та їхня класифікація. Слов'янські літературні мови та діалекти: українська, російська, білоруська, польська, серболужицькі, верхньолужицька, нижньолужицька, чеська, словацька, полабська, болгарська, македонська, сербська, хорватська, словенська. Генетична спорідненість слов'янських мов.	6
5.	<i>Історія слов'янської філології.</i> Основоположники наукової славістики. Розвиток славістики у ХІХ ст. Славістика у слов'янських країнах у ХХ ст. Славістичні дослідження у неслов'янських країнах.	2
6.	<i>Загальні відомості про старослов'янську мову.</i> Поняття старослов'янська мова та церковнослов'янська мова. Терміни для найменування мови найдавніших слов'янських перекладів. Значення вивчення старослов'янської мови для розуміння слов'янських мов. Основні відомості про наукове дослідження старослов'янської мови.	2
7.	<i>Звукові процеси старослов'янської мови, засвідчені пам'ятками Х–ХІ століть.</i> Звукові зміни та доля редукованих ъ, ъ . Асиміляція ъ, ъ до наступного складу. Зміна ъ>ѣ після ствердіння приголосних. Подвійна зміна редукованих. Занепад редукованих і наслідки занепаду редукованих: виникнення закритих складів; чергування [o],[e] з нулем звука; поява нових складотворчих плавних [p], [л].	2
8.	<i>Відмінювані частини мови у старослов'янській граматиці.</i> Іменник. Граматичні категорії іменника. Поділ іменника за типами відмінювання.	2
9.	<i>Дієслово у старослов'янській граматиці.</i> Граматичні	2

	категорії дієслова. Дієслівні основи. Класи дієслів. Форми теперішнього, майбутнього та минулого часу дієслів.	
10.	<i>Службові частини мови у старослов'янській граматиці. Прийменник. Первісні прийменники. Похідні прийменники</i>	2
11.	<i>Особливості синтаксичної будови старослов'янської мови. Порядок слів у реченні. Типи речень за метою висловлення. Двоскладні та односкладні речення. Просте ускладнене речення. Головні і другорядні члени речення.</i>	2
12.	<i>Структура старослов'янської лексики. Способи формування книжно-слов'янської лексики. Походження старослов'янської лексики. Лексико-семантичні групи старослов'янської лексики (на матеріалі пам'яток). Способи формування книжно-слов'янської лексики в старослов'янській мові.</i>	2
	Разом:	30

8. Теми семінарських (практичних) занять.

№ з/п	Назва теми та питання, що вивчаються	Форми контролю	Кількість годин
1.	<i>Етногенез слов'ян. Писемні джерела про етногенез слов'ян. Теорії та концепції праатьківщини слов'ян. Розширення території праслов'ян на початку і у середині I тис. н.е. Археологічні джерела про етногенез слов'ян.</i>	Бесіда, усне опитування, перевірка компетентісно-орієнтованих завдань	2
2.	<i>Виникнення слов'янської писемності. Надписи на предметах матеріальної культури. Рукописи, їхні копії та видання. Книгодрукування у слов'ян. Інкунабули та інші першодруки.</i>	Бесіда, робота з картками, усне опитування	2
3.	<i>Слов'янські народи і мови Етнічна спорідненість слов'янських народів. Генетична спорідненість слов'янських мов. Класифікація слов'янських мов. Східнослов'янські літературні мови і діалекти: українська, російська і білоруська мови. Західнослов'янські літературні мови і діалекти: польська мова, серболужицькі мови, верхньолужицька і нижньолужицька мови, чеська, словацька і полабська мови. Спільні риси у будові південнослов'янських літературних мов. Болгарська, македонська, сербська, хорватська, словенська мови. Старослов'янська мова: суспільно-політичні</i>	Усне опитування, перевірка проблемно-пошукових завдань, модульний контроль	2

	умови виникнення, періодизація її історії, живомовна основа. Слов'янські літературні мікрומови.		
4.	<i>Фонетична система старослов'янської мови другої половини IX ст.</i> Періоди розвитку фонетичної системи старослов'янської мови. Фонетичні закони формування звукової системи старослов'янської мови. Голосні звуки старослов'янської мови у фонетичній системі другої половини IX ст. Диференційні ознаки голосних. Кількісний склад приголосних фонем та їх диференційні ознаки. Складотворчі приголосні та нескладотворчі. Позиції у слові редукованих [ь] та [‘ь]. Склади в старослов'янській мові. Голосні звуки, крім [ь] та [‘ь], що могли бути редукованими.	Усне опитування, перевірка проблемно-пошукових завдань, письмове виконання вправ	2
5.	<i>Відмінювані частини мови у старослов'янській граматиці. Іменник.</i> Основні граматичні категорії, що функціонували в системі старослов'янських іменників. Виділення родів іменників. Система чисел у старослов'янських іменників. Відмінювання іменників. Поділ за відмінами або за іменними основами у системі старослов'янських іменників. Твердий і м'який різновиди відмінювання. Способи словотворення іменників у старослов'янській мові.	Бесіда, письмове виконання вправ, робота біля дошки	2
6.	<i>Займенник у старослов'янській граматиці.</i> Основні групи займенників у старослов'янській мові. Розряди займенників за значенням. Родові та безродові займенники. Групи за значенням вказівних займенників. Типи відмінювання родових займенників. Займенниковий тип відмінювання. Форми двоїни займенників.	Бесіда, письмове виконання вправ, робота біля дошки	2
7.	<i>Числівник у старослов'янській граматиці.</i> Виділення числівників в окремий морфологічний клас слів у старослов'янській мові. Розряди за значенням числівників. Спеціальні слова на позначення чисел у старослов'янській мові. Відмінювання числівників у	Бесіда, письмове виконання вправ, модульний контроль	2

	старослов'янській мові. Розряди за будовою кількісних та порядкових числівників. Типи синтаксичних зв'язків, що використовувалися при творенні складених безсполучникових числівників. Збірні числівники. Дробові числівники.		
	Разом:		14

9. Самостійна робота

№ з/п	Теми і перелік питань, що винесені на самостійне вивчення
1.	<i>Етногенез слов'ян (за історичними та лінгвістичними свідченнями).</i> Археологічні свідчення про слов'ян. Перші згадки про слов'ян у історичних джерелах. Їх значення для вивчення етногенезу слов'ян. Свідчення ономастики та етимології. Лексичні запозичення: а) загальногерманські запозичення; б) власне готські і балканоготські запозичення; в) давньонімецькі і давньоскандинавські запозичення; г) давні запозичення з латинської мови; ґ) давні запозичення з грецької мови; д) запозичення кельтського походження; е) запозичення індоіранського походження; є) запозичення іллірійського походження; ж) запозичення семітсько-хамітського походження та з інших мов. Відображення у мові матеріальної та духовної культури давніх слов'ян. Житло, побут та їжа давніх слов'ян. Одяг, тканини і прикраси. Сільськогосподарське виробництво і транспорт. Уявлення давніх слов'ян про навколишній світ. Язичництво як вияв давніх уявлень про навколишній світ. Язичницький пантеон богів і богинь. Слов'янська демонологія. Давній народний календар і християнські свята у слов'ян. Завдання: Виписати із «Повісті временних літ» повідомлення літописця про місце первісного проживання слов'ян і проаналізувати, чи відповідає повідомлення сучасним науковим уявленням про розташування прабатьківщини. Виписати із твору «Гетика» готського літописця Йордана (551 р.) повідомлення про слов'ян, порівняти його із повідомленнями візантійських авторів.
2.	<i>Праслов'янська мова</i> Діалекти праслов'янської мови: а) пралехітський і прачесько-словацький піддіалекти; б) центральний і власне східний піддіалекти.
3.	<i>Виникнення слов'янської писемності</i> Передумови виникнення писемності у слов'ян. Створення слов'янської писемності братами-просвітителями Костянтином-Кирилом та Мефодієм. Давні слов'янські абетки – кирилиця та глаголиця. Особливості старослов'янської графіки. Числове значення старослов'янських азбук. Діакритичні знаки. Розділові знаки. Значення кирилиці в історії розвитку слов'янського письма. Старослов'янська палеографія. Джерела для

	вивчення старослов'янської мови й письма.
4.	<i>Слов'янські народи і мови</i> Загальна характеристика слов'янських мов (українська, російська, білоруська, польська, верхньолужицька та нижньолужицька, чеська, словацька, полабська, болгарська, македонська, сербська, хорватська, словенська). Старослов'янська мова. Старослов'янська мова як мертва південнослов'янська мова та основні її ознаки. Генетична спорідненість слов'янських мов. Слов'янські літературні мікрומови. Класифікація та характерні особливості.
5.	<i>Історія слов'янської філології</i> Підготувати доповіді на теми: а) Слов'янська філологія в СРСР і пострадянських країнах; б) Західнослов'янська філологія; в) Південнослов'янська філологія; г) Зарубіжна слов'янська філологія.
6.	<i>Загальні відомості про старослов'янську мову.</i> Дві азбуки: кирилиця та глаголиця. Живомовна основа старослов'янської мови. Основні відомості про пам'ятки слов'янської писемності. Проблема дохристиянського письма у слов'ян.
7.	<i>Звукова система старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні</i> Праіндоєвропейська фонетична система як основа фонетичної системи праслов'янської мови. Старослов'янська фонетична система – продовження розвитку праслов'янської фонетичної системи на староболгарському мовному ґрунті. Становлення системи праслов'янського вокалізму на основі втрати праіндоєвропейської кількісної кореляції. Акомодация голосних непереднього ряду до попередніх м'яких і пом'якшених приголосних. Закон відкритого складу та його наслідки в системі голосних: монофтонгізація дифтонгів, перебудова кореневих сполук *[or], *[ol], *[el], *[er] у середині та на початку слова перед приголосними; носові голосні *[o], *[e] на місці праіндоєвропейських *[m], *[n] і сполук *[on], *[en]. Чергування голосних. Система праслов'янського консонантизму та його відповідність до праіндоєвропейського. Пом'якшення приголосних перед голосними переднього ряду: неперехідне пом'якшення передньоязикових приголосних; перше, друге і третє перехідні пом'якшення задньоязикових приголосних.
8.	Звукові процеси старослов'янської мови, засвідчені пам'ятками X – XI століть. Зміни, не пов'язані з долею редукованих. Початкові зміни А та Ж . Початкові зближення артикуляції ы та и . Зміни голосних, зумовлені втратою інтервокального [j]. Ствердіння приголосних. Спрощення африкати з та з .
9.	<i>Займенник у старослов'янській граматиці.</i> Основні групи займенників у старослов'янській мові. Розряди займенників за значенням. Родові та безродові займенники. Групи за значенням вказівних займенників. Типи відмінювання родових займенників. Займенниковий тип

	відмінювання. Форми двоїни займенників.
10.	<i>Прикметник у старослов'янській граматиці.</i> Значення розряди прикметників. Групи за морфологічною будовою прикметників. Типи відмінювання старослов'янських прикметників. Ступені порівняння старослов'янських прикметників.
11.	<i>Числівник у старослов'янській граматиці.</i> Виділення числівників в окремий морфологічний клас слів у старослов'янській мові. Розряди за значенням числівників. Спеціальні слова на позначення чисел у старослов'янській мові. Відмінювання числівників у старослов'янській мові. Розряди за будовою кількісних та порядкових числівників. Типи синтаксичних зв'язків, що використовувалися при творенні складених безсполучникових числівників. Складені сполучникові числівники. Збірні числівники. Дробові числівники.
12.	<i>Дієслово у старослов'янській граматиці.</i> Граматичні категорії дієслова. Дієслівні основи. Класи дієслів. Форми теперішнього, майбутнього та минулого часу дієслів. Іменні (неособові) дієслівні форми. Інфінітив. Супін. Дієприкметник. Дієприслівник.
13.	<i>Особливості невідмінюваних частин мови. Прислівник.</i> Загальні відомості про прислівник. Займенникові прислівники, їх творення. Відіменні прислівники, їх творення.
14.	<i>Службові частини мови. Вигук</i> Прийменники первинні та вторинні(похідні). Функції прийменників. Сполучник. Морфологічна будова сполучників. Первинні й похідні сполучники. Сполучники сурядності й підрядності. Сполучні слова. Частки, їх походження й функції. Вигук.
15.	<i>Особливості синтаксичної будови старослов'янської мови</i> Просте речення. Головні члени двоскладного речення та способи їх вираження. Складений дієслівно-іменний присудок. Вживання зв'язки в теперішньому часі у складеному присудку. Координація головних членів речення. Другорядні члени речення, способи їх вираження. Основні види простого речення: двоскладні та односкладні. Види односкладних речень. Просте ускладнене речення. Давальний самотійний зворот як ознака старослов'янського синтаксису. Структурні типи складних речень: складносурядні та складнопідрядні. Різновиди складнопідрядних речень.
16.	<i>Структура старослов'янської лексики. Способи формування книжно-слов'янської лексики.</i> Походження старослов'янської лексики. Лексико-семантичні групи старослов'янської лексики (на матеріалі пам'яток). Способи формування книжно-слов'янської лексики. Способи творення лексичних одиниць, що належать до різних частин мови.

10. Методи навчання

- евристичний;
- лекція;
- бесіда;
- робота з книгою;
- пояснення;
- ілюстрування;
- практичні завдання;
- усний індивідуальний контроль;
- усний фронтальний контроль.

11. Форми і методи контролю

- **поточний контроль:** спостереження, усне опитування, практична перевірка під час семінарських (практичних) занять; контроль виконання завдань самостійної роботи;
- **періодичний контроль:** періодична контрольна робота;
- **підсумковий (семестровий) контроль:** залік.

Засоби діагностики:

- залік;
- стандартизовані тести;
- есе з теми;
- студентські презентації та виступи;
- інші види індивідуальних і групових завдань.

Есе з теми: Слов'янські народи і мови
Презентація за темою: Слов'янська писемність
Стандартизовані тести з теми: Історія слов'янської філології
Огляд джерел з теми (усний за вибором): Створення слов'янської писемності; Життя і діяльність Костянтина та Мефодія; Старослов'янська мова.
Стандартизовані тести з теми: Особливості синтаксичної будови старослов'янської мови
Огляд джерел з теми (усний): Службові частини мови

Перелік тем для оцінювання результатів навчання

Періодична контрольна робота 1.

Тема 1. Слов'янська філологія як наука і навчальна дисципліна.

Тема 2. Етногенез слов'ян. Писемні джерела про етногенез слов'ян.

Тема 3. Праслов'янська мова.

Тема 4. Виникнення слов'янської писемності.

Тема 5. Слов'янські народи і мови.

Тема 6. Історія слов'янської філології.

Періодична контрольна робота 2.

Тема 7. Загальні відомості про старослов'янську мову.

Тема 8. Фонетична система старослов'янської мови другої половини IX ст.
Основні фонетичні закони.

Тема 9. Звукова система старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні.

Тема 10. Звукові процеси старослов'янської мови, засвідчені пам'ятками X-XI століть.

Тема 11. Відмінювані частини мови у старослов'янській граматиці.
Іменник.

Тема 12. Займенник у старослов'янській граматиці.

Тема 13. Прикметник у старослов'янській граматиці.

Тема 14. Числівник у старослов'янській граматиці.

Тема 15. Дієслово у старослов'янській граматиці.

Тема 16. Особливості невідмінюваних частин мови. Прислівник. Загальні відомості.

Тема 17. Службові частини мови у старослов'янській граматиці.

Тема 18. Особливості синтаксичної будови старослов'янської мови.

Тема 19 Структура старослов'янської лексики. Способи формування книжно-слов'янської лексики

12. Критерії оцінювання відповідно до видів контролю

Бали	Критерії	Методи контролю результатів навчання
5	Відповідь самостійна, правильна, повна, аргументована вивченими теоріями, концепціями, законами, ідеями тощо; матеріал усвідомлено, викладено в певній логічній послідовності, літературною мовою; допущено не більше 2-х несуттєвих помилок (у вигляді некоректних висловлювань).	Усна відповідь на практичному (лабораторному, семінарському) занятті
4	Відповідь правильна, достатня (на підставі вивчених теорій, концепцій, законів, ідей тощо); матеріал усвідомлено, викладено в певній логічній послідовності, літературною мовою; допущено 2-3 несуттєві помилки,	

	виправлені за допомогою викладача, або деяка неповнота відповіді, неточність у викладенні матеріалу.	
3	Відповідь неповна, студент частково орієнтується в матеріалі, недостатньо ознайомлений із загальною теорією, проявляє поверховість суджень, не вміє пояснити суті; допущено 1-2 грубі помилки (наприклад, невміння застосовувати закони і теорії, правила до пояснення нових фактів). Допустима незначна допомога викладача (навідні питання).	
2	Студент виявляє незнання або нерозуміння значної частини навчального матеріалу; допущено істотні помилки, що не виправляються за допомогою викладача, матеріал викладений незв'язно.	
5	Текст написано бездоганною літературною мовою, логічно побудований, містить цитати, приклади, власні судження, без жодних помилок.	Есе з теми
4	Текст написано літературною мовою, логічно побудований, містить цитати, приклади, власні судження, допущено 1-3 несуттєвих помилок.	
3	Текст написано літературною мовою із незначними мовленнєвими огріхами, логічно побудований, містить приклади, власні судження, однак цитати відсутні (або недоречні), допущено 4-6 помилок.	
2	Текст написано літературною мовою із мовленнєвими огріхами, порушено логіку викладу, майже немає прикладів, власних суджень, цитат (або недоречні), допущено 7-10 помилок.	
5 – 0	Стандартизовані тести з теми містять 5 завдань, за виконання яких студент може отримати не більше 5 балів: 1 бал – завдання виконано, 0 балів – завдання не виконано; загальна кількість балів виставляється залежно від загальної кількості правильних відповідей (5, 4, 3, 2, 1, 0).	Стандартизовані тести з теми
5	Завдання виконано правильно, у повному обсязі, без помилок; завдання усвідомлено,	Виконання практичних

	матеріал викладено в описовому, порівняльному або зіставному плані, літературною мовою; допущено не більше 2-х несуттєвих помилок (у вигляді некоректних висловлювань).	завдань
4	Завдання виконано правильно, у повному обсязі; завдання усвідомлено, матеріал викладено в описовому, порівняльному або зіставному плані, літературною мовою; допущено не більше 3 несуттєвих та 1-2 грубих помилки, виправлені за допомогою викладача, або деяка неповнота відповіді, неточність у викладенні матеріалу.	
3	Завдання виконано майже у повному обсязі; завдання усвідомлено, матеріал викладено в описовому, порівняльному або зіставному плані, літературною мовою з незначними огріхами; допущено не більше 4 несуттєвих та 4 грубих помилки (наприклад, невміння застосовувати закони і теорії, правила до пояснення нових фактів). Допустима незначна допомога викладача (навідні питання).	
2	Завдання виконано на 50%. Студент не знає або не розуміє навчальний матеріал; допущено не менше 5 несуттєвих та 5 грубих помилки, що не виправляються за допомогою викладача, матеріал викладений незв'язно.	
5	Огляд повний, самостійний, правильний, аргументований виявленими працями тощо; матеріал усвідомлено, викладено в певній логічній послідовності, літературною мовою; допущено не більше 2-х несуттєвих помилок (у вигляді некоректних висловлювань).	Огляд джерел з теми
4	Огляд правильний, достатній (на підставі виявлених праць тощо); матеріал усвідомлено, викладено в певній логічній послідовності, літературною мовою; допущено 2-3 несуттєві помилки, виправлені за допомогою викладача, або деяка неповнота відповіді, неточність у викладенні матеріалу.	
3	Огляд неповний, студент частково орієнтується в матеріалі, недостатньо ознайомлений із наявними джерелами, не вміє пояснити суті; допущено 1-2 грубі	

	помилки (наприклад, невміння застосовувати наявні джерела в огляді чи аналізувати їх). Допустима незначна допомога викладача (навідні питання).	
2	Студент виявляє незнання або нерозуміння значної частини навчального матеріалу; допущено істотні помилки, що не виправляються за допомогою викладача, матеріал викладений незв'язно.	
100 балів	50 балів (ПКР 1) + 50 балів (ПКР 2); 50 балів (КТ) = 20 балів (ПК) + 30 балів (ПКР); Тестові завдання: 1 бал – завдання виконано, 0 балів – завдання не виконано.	Залік

За семестр з дисципліни проводяться два періодичні контролі (ПКР), результати яких є складовою результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів.

Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60% від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40% балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів.

Курсова робота (не передбачено).

Навчальна практика (не передбачено).

Співвідношення балів національної оцінної, ECTS і 100-бальної оцінної шкали таке:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	

60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендована література

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Леута О. І. Старослов'янська мова: підручник. Київ: Вища школа, 2001. 255 с.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань.: навчальний посібник / О.І. Леута, В.І. Гончаров. Київ: Вища школа, 2004. 199 с.
3. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 344 с.
4. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології: підручник. 2-ге вид., випр. і доповн. Київ: ВЦ «Академія», 2013. 344 с.
5. Майборода А. В. Старослов'янська мова: підручник. Київ: Вища школа, 1975. 272 с.
6. Мозолюк О. М., Беркещук І. С. Вступ до слов'янської філології: навч. посібн. для студентів спеціальності "Філологія. Українська мова і література" денної форми навчання. Кам'янець-Подільський: Видавництво Кам'янець-Подільський національний ун-т імені І. Огієнка, 2009. 280 с.
7. Семеног О. Вступ до слов'янської філології: навч. посібн. Суми: Видавництво Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 190 с.
8. Семеног О. М. Вступ до слов'янської філології: Практикум: навч. посібн. для студ. філол. спец. вищ. пед. навч. закл. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Глухів. держ. пед. ун-т. 2-ге вид., доповн., переробл. Глухів, 2005. 226 с.
9. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова: підручник. Львів: Видавництво Львівського університету, 1964. 470 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

10. Баран В. Д. Давні слов'яни: монографія. Київ, 1998. 335 с.
11. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності: монографія. Київ, 1998. 152 с.
12. Дуличенко А. Д. Статус и проблемы развития славянских микроязыков в современной Микрославии. Славянское языкознание: покидая XX век. Тарту, 2008. С. 63-95.
13. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.): курс лекцій. За ред. В. І. Ярового. Київ: Либідь, 2003. 632 с.
14. Карпенко Ю. О. Чи існував скотарський період слов'янського язичництва? Мовознавство. 1996. №2-3. С. 12-17.
15. Лучик В. В. Середньонадніпрянська прабатьківщина слов'ян з лінгвістичного погляду. Мовознавство. 2008. №2-3. С. 62-76.
16. Методичні рекомендації до курсу «Історія слов'янських мов. Модуль 1. Вступ до слов'янської філології»: / Укладач: В. М. Пачева. Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019 р. 46 с.
17. Слов'янська філологія на Україні (1977—1981): бібліографічний покажчик. Ч. І. Мовознавство. Фольклористика. Київ, 1983. 208 с.

Словники

18. Белей Любомир, Белей Олег. Словник старослов'янсько-український. Львів: Свічадо, 2001. 332 с.

19. Булахов М. Г. Восточнославянские языковеды: библиографический словарь: в 3-х т. Минск, 1976-1978.
20. Ганич Д. І., Олійник С. І. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
21. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / відпов. ред. О. С. Мельничук. Т. 1-6. Київ, 1983-2012.
22. Пуряєва Наталія. Словник церковно-обрядової термінології. Львів: Свічадо, 2001. 160 с.

Інформаційні ресурси

23. Нова Мова (<http://novamova.com.ua>)
24. Лінгур (<http://linguist.univ.kiev.ua>)
25. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/eb>)
26. Лінгвістичний портал (<http://proling.com>)